

REGIONAAL PREHISTORISCH MUSEUM

ORGNAC - GRAND SITE DE FRANCE

Orgnac-l'Aven Ardèche - Frankrijk

Het museum dat sinds 1988 geopend is, toont de verschillende beschavingen die in de Ardèche en het noorden van de Gard voorkwamen in de periode van -350.000 tot -750 jaar, d.w.z. van het Midden-Paleolithicum tot het begin van de IJzertijd. Er is getracht de prehistorische mens in zijn werkelijke leefomgeving te plaatsen en tegelijkertijd een beeld te schetsen van het werk van de archeoloog.

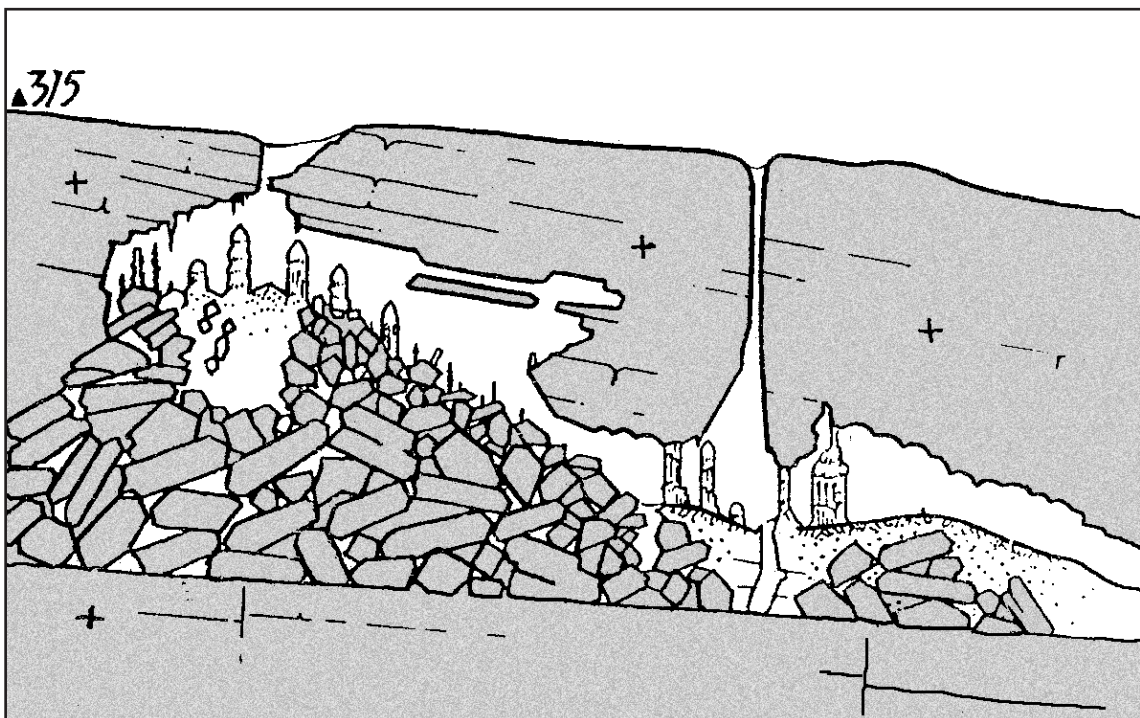
Zaal I: Midden-Paleolithicum: -350.000 tot -35.000 jaar

GESCHIEDENIS VAN DE MENS (links)

Na de Australopitheken en de Homo Habilis (de eerste mens) die in Afrika woonden, komen de Homo Ergaster en de Homo Erectus. Rond -700.000 jaar vindt een splitsing plaats die twee lijnen voortbrengt: enerzijds de lijn van de Pre-Neanderthaler en de Neanderthaler (-120.000 jaar); anderzijds die van de Cro-Magnonmens (-150.000 jaar) in Afrika.

GEOLOGIE EN KARSTVORMING (rechts)

De prehistorische mens heeft vooral sporen nagelaten in grotten en rotsomklosures van de kalkplateau's in het zuiden van de Ardèche. De voornaamste fasen van karstvorming, veroorzaakt door verschillende erosiekrachten, zijn zichtbaar in de secundaire kalksteenlaag (110 miljoen jaar oud). De nummers 1 t/m 5 tonen het ontstaan, de opvulling en vervolgens de instorting van de "avens" (natuurlijke putten) op het grondgebied van de gemeente Orgnac. Twee van de drie hier getoonde "avens" werden door de prehistorische mens bewoond (rechts).

ORGNAC 3: EEN VAN DE OUDSTE VINDPLAATSEN VAN FRANKRIJK

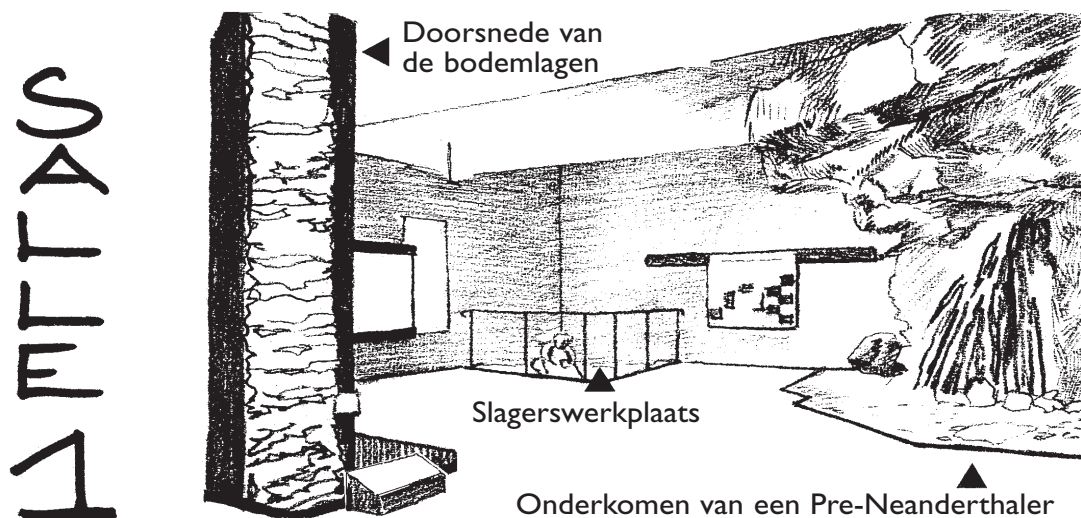
DOORSNEDE VAN DE BODEMLAGEN - OORSPRONKELIJK

Dit is een zuil van de sedimenten uit het opgravingsveld. De opeenvolgende lagen zijn gevormd onder invloed van klimatologische krachten en de aanwezigheid van de mens.

In de 4-meterhoge zuil bevindt zich het leefmilieu van de Pre-Neanderthaler (350.000 jaar geleden) tussen de neergestorte blokken van de rotsholte (zie onderste foto) en een steenhouwerij van ongeveer 290.000 jaar geleden, toen de rotsschuilplaats ingestort was (zie bovenste foto).

HET KAMP VAN PRE-NEANDERTHALER – RECONSTRUCTIE (rechts)

Dit kamp is uitgebeeld volgens de gegevens en opmetingen die tijdens de opgravingen in het kader van een leerplan (1964-1972) werden gemaakt. De Pre-Neanderthaler was bekend met het vuur en jaagde op oerossen, paarden, reeën en zelfs neushoorns...

VITRINE 1: HET ONSTAAN VAN ARCHEOLOGISCHE VINDPLAATSEN (links)

In streken met een kalkbodem bevinden zich een groot aantal grotten. Dankzij deze grotten zijn vele archeologisch interessante plaatsen bewaard gebleven. Wind, neerslag en vorst zorgden voor vele lagen sedimenten in de grotten. De mensen die in de grotten een onderkomen zochten, lieten ook sporen na. De lagen sedimenten bedekten en beschermden deze sporen tegen invloeden van buitenaf.

Moderne dateringsmethoden op basis van natuurlijke radioactiviteit, helpen de archeologen zeer nauwkeurig aan te geven in welke periode een bepaalde laag gevormd is. Dit geldt ook voor de sporen en artefacten die door mens en dier zijn achtergelaten.

VITRINE 2: ORGNAC 3, DE OUDST BEWOONDE PLAATS IN HET STROOMGEBIED VAN DE RHÔNE

In deze vitrine ziet u enkele gereedschappen waarmee de archeologen bij opgravingen werken. In Orgnac 3 hebben ze 10 lagen van bewoning door de Pre-Neanderthaler blootgelegd. In de oudste lagen hebben ze met name eenvoudig bewerkte keien (vuistbijlen – N° 8 en 9) gevonden, maar ook de zgn. 'tweezijdigen' (N° 6,7,10,11), die voor meerdere doeleinden werden gebruikt.

In de recentere lagen hebben ze echter specifieke werktuigen gevonden (messen, schrappers, (speer)punten, ...), die aantonen dat de mens een nieuwe steenkloptechniek had ontdekt. Deze techniek wordt aangeduid als Levallois, waarbij er vooraf wordt bepaald voor welk doel de schilfers worden gemaakt. Vervolgens worden ze alle uit dezelfde klomp of 'kern' geklopt. Deze techniek ontwikkelt zich verder gedurende het hele Midden-Paleolithicum.

STEENHOUWERIJ, ONGEVEER 290.000 JAAR OUD - ORGNAC 3 - AFGIETSEL

Omdat de rotsholte was ingestort, werd de werkplaats in een kleine bodeminzinking geïnstalleerd. De grond ligt bezaaid met stukjes vuursteen, maar er liggen ook enkele bewerkte keien. De steenhouwer gebruikte de kalkrotsen als aambeeld.

DE NEANDERTHALER

Hij verscheen zo'n 120.000 geleden uit een stam van Homo Erectus (de Pre-Neanderthaler). Na gedurende meerdere millennia in contact geweest te zijn met de Cro-Magnonmens, verdween hij zonder nakomelingschap rond -27.000 jaar. De Neanderthaler, die vroeger werd afgeschilderd als een "behaarde bruut", heeft dankzij recente ontdekkingen en onderzoek, tegenwoordig een positievere imago gekregen. Deze jager en verzamelaar van eetbare planten, met een herseninhoud gelijk aan die van de Cro-Magnon, nl. 1.600 cm³, was zeer bedreven in het vervaardigen van werktuigen uit vuursteenscherven volgens de Levalloistechiek, die hij heeft verfijnd. Ook was de Neanderthaler de eerste mens die begraafplaatsen voor zijn doden had.

Tijdens het Midden-Paleolithicum wordt het klimaat kouder (de Würm-ijstijd), al zijn er enkele mildere perioden. De dieren waar de Neanderthaler op jaagt, zijn: steenbokken, rendieren, paarden en herten en soms ook wolven en beren.

VITRINE 3: ALLES WAT JE ALTIJD HEBT WILLEN WETEN OVER HET BEWERKEN VAN VUURSTEEN

Een goed werktuig of wapen begint bij de keuze van het basismateriaal. Dit bestond in de steentijd uit keien (kwarts, kwartsiet, basalt), steenklompen of platte vuurstenen, die werden gekozen op hun kwaliteiten om bewerkt te worden. De bewerking kan op 2 manieren: direct kloppen om de kei vorm te geven (eenvoudig bewerkte keien en tweezijdigen), of er diverse schilfers afslaan, welke vervolgens verder bewerkt werden.

Ook de klopper is van grote invloed op het eindresultaat. Het materiaal (steen, hout, bot of gewei), de dichtheid en de vorm van een klopper zijn van belang bij het voorbereiden, het bewerken en bij de afwerking van het werktuig in aanmaak.

De steenkloptechniek verandert in de loop van het Midden-Paleolithicum : van eenvoudig bewerkte keien die werden verfijnd, tot de (symmetrische) tweezijdigen. Vervolgens werden schilfers en lemmetten gemaakt. Een nieuwe techniek (de Levalloistechiek) maakte het mogelijk om gereedschap te verfijnen, te variëren, waarbij ze steeds doeltreffender werden gebruikt

VITRINE 4: DE JACHT EN DIERLIJKE MATERIALEN

De groeiende diversiteit helpt de Neanderthaler zijn prooi dichter te benaderen en er meer van te benutten. Zowel het vlees en de huid, als de botten, geweien en zelfs hoeven hebben hun nut. Hoewel hij voornamelijk vlees eet, vult de Neanderthaler zijn maaltijden aan met vruchten, bessen, wortels en zelfs eieren. Gevonden visgraten tonen aan dat de Neanderthaler soms ook viste. We weten echter niet of hij alleen dieren at waarop hijzelf gejaagd had, of dat hij ook door andere jagers gedode dieren benutte. En was dit dan uit gemakzucht of uit pure noodzaak? Dit zullen we waarschijnlijk nooit te weten komen.

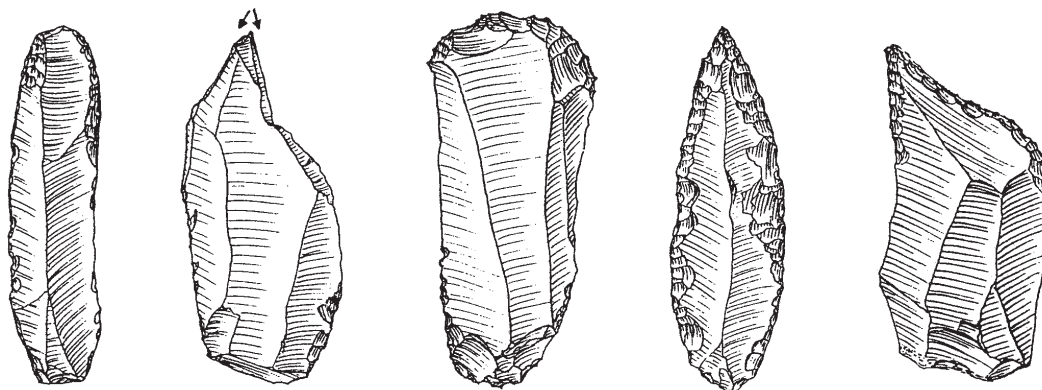
HET VISSERSONDERKOMEN - AFGIETSEL EN OORSPRONKELIJK

De opgravingen van deze plek langs de rivier Chassezac hebben het mogelijk gemaakt om tussen 1974 en 1987 de opeenvolgende woonvormen van de Neanderthaler en Cro-Magnonmens aan het licht te brengen. Hier ziet u een van de oudste lagen: een "slagerswerkplaats" van ongeveer 50.000 jaar geleden. De Neanderthaler, gezeten op een steenblok, brak met een slagpin uit kwarts de geraamten van steenbokken, herten, enz., die na gebruik langs de wanden van het onderkomen werden gedeponeed. Het gedeelte links toont een laag die uitsluitend bewoond werd door roofdieren. De holenbeer, de hyena, de holenleeuw en -panter bestaan nu niet meer, maar er waren ook dieren bij die wij nu nog kennen, zoals de wolf, de vos, de wolfshond en de koningsadelaar.

Zaal 2: Laat-Paleolithicum: -35.000 tot -10.000 jaar

VITRINE 5: VUURSTENEN WERKTUIGEN VAN DE CRO-MAGNONMENS

Deze vitrine toont de voornaamste vuurstenen werktuigen: grote en kleinere lemmetten, beitels, krabbers, spitsen, boren en diverse andere gereedschappen. Ze werden voornamelijk gemaakt vanuit lemmetten en vervolgens fijner bewerkt tot allerhande werktuigen. Op de foto's kan men de verschillende fasen van vervaardiging volgen: de voorbereiding van de nucleus met een harde slagpin, het uithakken van de lemmetten met een zachte slagpin, de afwerking van het voorwerp door te hameren of druk uit te oefenen. Aan de archeologische stukken is experimenteel technologisch materiaal toegevoegd om te ontdekken hoe de prehistorische mens te werk ging. De tekeningen boven illustreren het mogelijke gebruik van de werktuigen. Dankzij sporenonderzoek kunnen we tegenwoordig nagaan waarvoor bepaalde voorwerpen gebruikt werden (sporenonderzoek is het bestuderen van microscopische sporen, die zijn achtergebleven op de werktuigen).

lemmet

beitel

krabber

spits

boor

VITRINE 6: DE REGIONALE BESCHAVINGEN VAN HET LAAT-PALEOLITHICUM – KIJK OP DE WAPENS EN GEBRUIKSVOORWERPEN VAN DE CRO-MAGNONMENS.

Deze vitrine toont op zeer beknopte wijze de vier opeenvolgende culturen van het Laat-Paleolithicum: de Aurignaciaanse, Perigordiaanse, Solutreense en Magdaleense beschavingen. De laatste twee beschavingen zijn het best bekend in de Ardèche.

De belangrijkste gebruiksvoorwerpen zijn lemmetten, krabbers, schrappers, boren, spitsen en beitels. Ook ziet u enkele experimentele replica's van deze voorwerpen en de manier waarop de voorwerpen gebruikt werden.

Hier ziet u een afbeelding van een jonge Magdaleense die een huid voorbereidt.

IN DE SPOREN VAN DE BEER

De hollenbeer is, net als zijn neef de bruine beer, ontstaan uit een voorvader die 2 miljoen jaar geleden op aarde leefde. Hij is uitgestorven rond -12.000 jaar.

Hij was een tijdgenoot van de Neanderthaler en vervolgens van de Cro-Magnonmens en overwinterde in grotten en holen. Hij heeft hier beenderen nagelaten, maar ook sporen van zijn aanwezigheid: pootafdrukken, klauwkrabben op de wand en plaatsen waar hij zich in de vochtige aarde rondwentelde (bijv. in de grot "des Deux Ouvertures").

De hollenbeer werd op grotwanden afgebeeld en berenschedels werden soms doelbewust verplaatst (bijv. in de grot "Chauvet"). Dit bewijst dat deze dieren invloed hadden op de verbeeldingswereld van de mens.

VITRINE 7: MOBIELE KUNST

De Cro-Magnonmens vervaardigde en versierde werktuigen, wapens en sieraden van beenderen (bot, ivoor, het gewei van hert en vooral rendier). Dit noemt men “mobiele kunst” omdat het om voorwerpen gaat die je kunt verplaatsen. Ze zijn zelden aangetroffen bij opgravingen in de Ardèche. Een voorbeeld van deze kunst zijn de fragmenten van een gepolijst stuk uit een gespleten hertenrib. Dit kunstwerk (12.000 jaar oud, uit het Magdaleens tijdperk) is een verzameling van okerkleurige gravures die land-, lucht-, en waterdieren (hert-vogel-vis) voorstellen.

Naast enkele fragmenten van prehistorische werpsperen vindt u experimenteel-technologische informatie over de vervaardiging van speren en naalden uit een rendiergewei. De naald met oog is ongeveer 18.000 jaar voor onze tijdrekening (het Solutreense tijdperk) uitgevonden. De naadraad werd gemaakt van pezen.

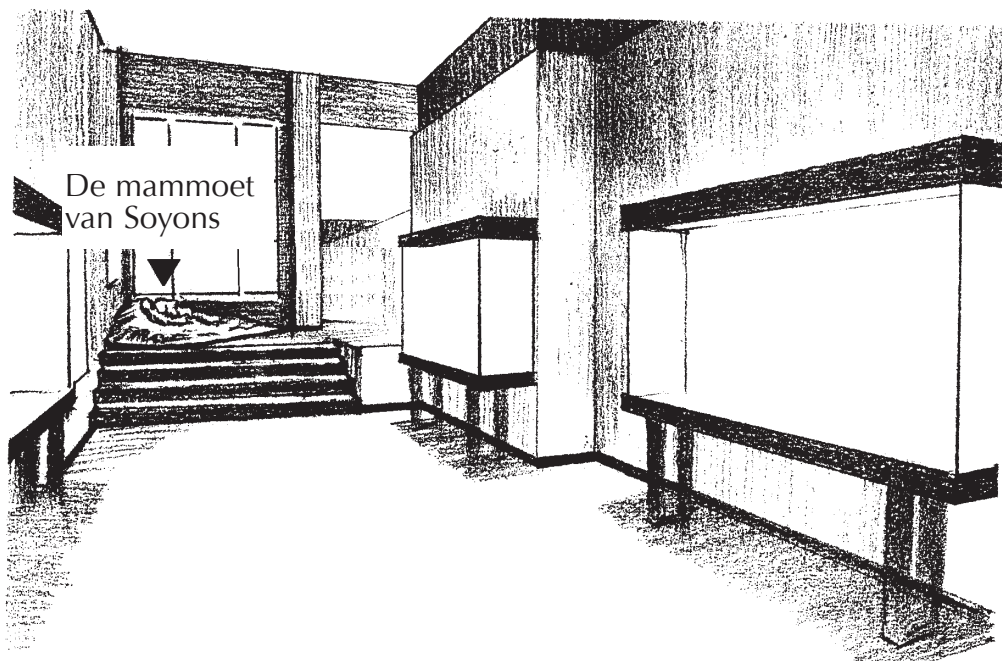
VITRINE 8: KLIMATEN, LANDSCHAPPEN EN DIEREN UIT DE TIJD VAN DE CRO-MAGNONMENS

De Cro-Magnonmens heeft geleefd gedurende perioden van ijstijden afgewisseld met meer gematigde klimaten. De koudste periode viel ongeveer 21.000 jaar voor onze tijdrekening (zie kaart van de ontwikkeling van gletsjers in Europa).

Vakgebieden met raakvlakken aan de prehistorie, hebben geholpen bij het reconstrueren van de leefomgeving en de klimatologische veranderingen in die tijd. Voorbeelden hiervan zijn: dier- en plantkunde (aangezien de fauna vaak samenhang met de plantengroei in een bepaalde periode); studie van zeeschelpdieren, palynologie (studie van fossiel stuifmeel), en de anthracologie (studie van verbrand hout).

De Cro-Magnonmens heeft op de grotwanden dieren getekend uit zijn leefomgeving. Vaak waren dat echter niet de dieren die het meest bejaagd werden (zoals de rendieren). Integendeel, we vinden er vaak dieren afgebeeld die ze niet aten (holenleeuwen).

S
A
L
T
E
N
N

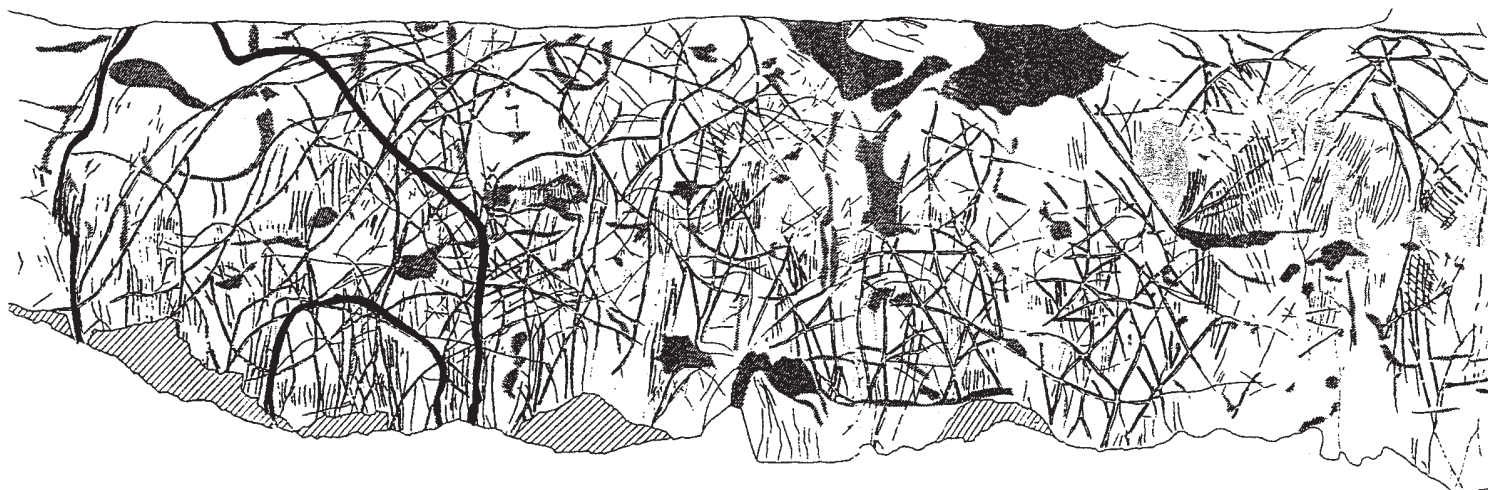
NAAR DE 'ONDERAARDSE' GANG: "en de kunst verlichtte de grot"

EN DE KUNST VERLICHTTE DE GROT

De “Gorges de l’Ardèche” waren een ideale leefomgeving voor onze voorouders: talrijke ruime grotten, een “micro-klimaat” gedurende de koudste perioden, de aanwezigheid van dieren (voedsel), water en grondstoffen voor de vervaardiging van werktuigen. De Cro-Magnonmens versierde zowel de door de zon belichte grotwanden als ook de donkere gedeelten van zijn “heilige tempels”. Tot op heden zijn bijna 20 gedecoreerde grotten geïnventariseerd. De eerste werd in 1878 ontdekt en de laatste, de grot “Chauvet”, in 1994.

DE GROT “CHABOT”- AFGIETSEL

Ongeveer 20.000 jaar geleden, tijdens het Solutreen, versierden mensen de belichte wanden van hun woonplek. Het fries dat we hier zien toont meerdere mammoetgedaanten door elkaar. De diepe V-lijnen werden hoogstwaarschijnlijk met een vuurstenen beitel gekerfd. De sterk gebogen lijnen stellen de kop voor, de schuine lijnen de rug. De buik, de zware poten en de slurven worden verbeeld door spitsbogen. De gestalte van het dier is teruggebracht tot de kenmerkende onderdelen. Kijkt u naar rechts, dan ontdekt u boven en beneden twee losstaande mammoeten. Deze gravures zijn vergelijkbaar met die van Zuidwest-Frankrijk (de grotten van “Pair non Pair” en “Jovelle”).

DE GROT “EBBOU”- FOTO

De gravures zijn, in tegenstelling tot die in de grot “Chabot”, zeer fijn en geconcentreerd in een donkere gang. De mens heeft gebruik gemaakt van het natuurlijke reliëf om een oeros af te beelden. Men heeft 73 dieren geïnventariseerd. Paarden en vervolgens herten, steenbokken, oerossen en bizonnen komen het meeste voor. Het is het werk van artiesten die een perfecte kennis hadden van het groot wild waarop gejaagd werd in het gebied tussen Rhône en Cévennes. Bepaalde dieren werden in vrije houding geschetst, zoals de steenbokken (de eerste verlichte kasten achter u). Het geheel van afbeeldingen, ongeveer 17.000 jaar geleden tijdens het Solutreen gegraveerd, lijkt op die van de Pyreneeën (Le “Parpalle”). Twee gravures, met uitgebreidere anatomische details, zijn echter vergelijkbaar met de Magdaleense kunst in de Pyreneeën. Deze grot is tot op heden de enige in de Ardèche waar de Solutreense en Magdaleense kunst verenigd zijn.

DE GROT “COLOMBIER” - FOTO EN AFGIETSEL

De grot bevat een tiental gravures, welke licht ingekerfd zijn (herten, steenbokken, oerossen en ook “tekens”). Een bolvormige stalagmiet waaraan twee cirkels en inkervingen zijn toegevoegd roept het verrassende beeld op van een menselijk gezicht. De gravures dateren uit het einde van het Magdaleen. Bekijkt u vooral de steenbok en de oeros met horens in perspectief. Het oog, in druppelvorm, en de snuit zijn zeer gedetailleerd. Deze afbeeldingen zijn verwant aan die van Teyat en Limeuil in de Dordogne.

Links onderaan ziet u gravures die zijn aangetroffen op een rots achteraan in het rotsonderkomen, op enkele meters afstand van de grot. De steenbok staat hier centraal.

Het afbeelden van de poten door middel van vele lijnen geeft de beweging van het dier weer. Deze gravures, die realistisch te noemen zijn vanwege de anatomische details (horens, oog, sikje, snuit), doen denken aan de afbeeldingen in de grotten “Gazel” (Aude) en “de la Mairie” (Teyat in Dordogne). Ze zijn ongeveer 12.000 jaar oud, d.w.z. uit het Magdaleense tijdperk.

DE GROT “LA TÊTE DE LION” - AFGIETSEL EN FOTO

Als je aan de duisternis gewend geraakt bent, ontdek je een oeros en de resten van twee steenbokkoppes. De oeros is gemengd met 3 groepen van gele stippen. Links onderaan zien we de onvolledige afbeelding van een hert. Deze met oker (ijzeroxyde) gemaakte schilderingen behoren tot de uiterst zeldzame wandschilderingen die men precies heeft kunnen dateren (19.750 jaar voor onze tijdrekening). De datering aan de hand van C14 was mogelijk dankzij sporen van houtskool (dennenhout, ongetwijfeld van een fakkel of andere lichtbron), gemengd met resten van oker die men op de grond heeft aangetroffen. Deze schilderingen, die men dateert uit de Vroeg-Solutreense Tijd, zijn stilistisch verwant aan die van de grotten van “Cognac” en “Pech-Merle” (beiden in Zuidwest-Frankrijk) en “La Pasiega” (in Spanje).

DE GROT CHAUVET – FOTO'S

Deze werd in 1994 ontdekt door de speleologen J.M. Chauvet, E. Brunel en C. Hillaire en was in meerdere opzichten een bijzondere ontdekking:

- Meer dan 400 dieraafbeeldingen zijn aangetroffen. Op dit moment zijn 14 soorten geïnventariseerd. Hiervan zijn sommige dieren bekend (mammoet, paard, oeros, bison, steenbok, hert) maar er zijn ook dieren bij die zelden in grotwandschilderingen voorkomen (neushoorn, rendier, het megaceroshert (hert met zeer groot gewei), hyena, leeuw, panter, beer en roofvogel).
- De kunstwerken en hun ondergrondse omgeving zijn in een uitzonderlijk goede staat overgeleverd.
- De vloeren zijn bezaaid met de skeletten van hollenberen en ontelbare sporen van hun aanwezigheid.
- Er zijn overblijfselen van haardvuren, sporen van fakkels, voetafdrukken en prehistorische werktuigen.
- De schilderingen worden op dit moment ingedeeld in de periode tussen 32.000 en 30.000 jaar geleden (de Aurignaciaanse Tijd).

De artiesten geven in hun werk blijk van observeringstalent en materiaalbeheersing die gekoppeld is aan technische innovaties (perspectief, vooraf krassen om vervolgens te tekenen, het wazig maken van vlakken...). Het geheel is rijkelijk in beeld gebracht.

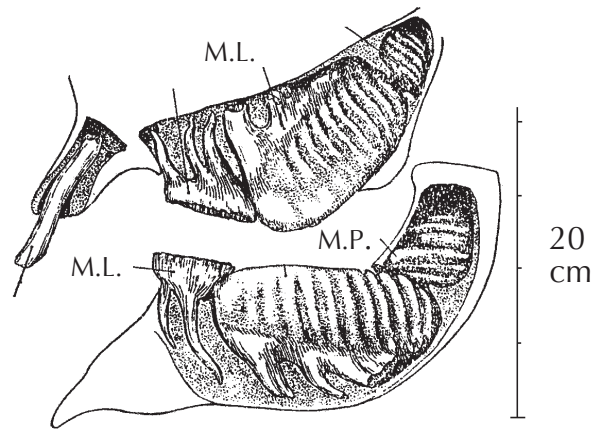
De studie, die nog in volle gang is, zal een groot aantal inlichtingen over de Cro-Magnonmens en zijn verhouding tot de natuurlijke omgeving opleveren. Ook zal een beeld ontstaan over zijn gedrag in dit heiligdom, de artistieke technieken en de rituelen en magische praktijken. Dankzij dit onderzoek zullen we onze kennis omtrent de paleolithische kunst van de Ardèche, Frankrijk en Europa, die door deze ontdekking ingrijpend gewijzigd is, kunnen heroverwegen.

DE MAMMOET VAN SOYONS - AFGIETSEL

In 1986 werden tijdens de verbouwing van een kelder de resten van een mammoet aangetroffen, over een oppervlakte van 18 m². Dit mammoetskelet is het meest volledige dat tot nu toe in de Ardèche gevonden is.

We tonen hier slechts een gedeelte:

- nr. 1: de schedel en de kaak
- nr. 2: de Atlaswervel
- nr. 3: de wervels
- nr. 4: een rib
- nr. 5: het hielbot (de calcaneum)
- nr. 6: het zitblok

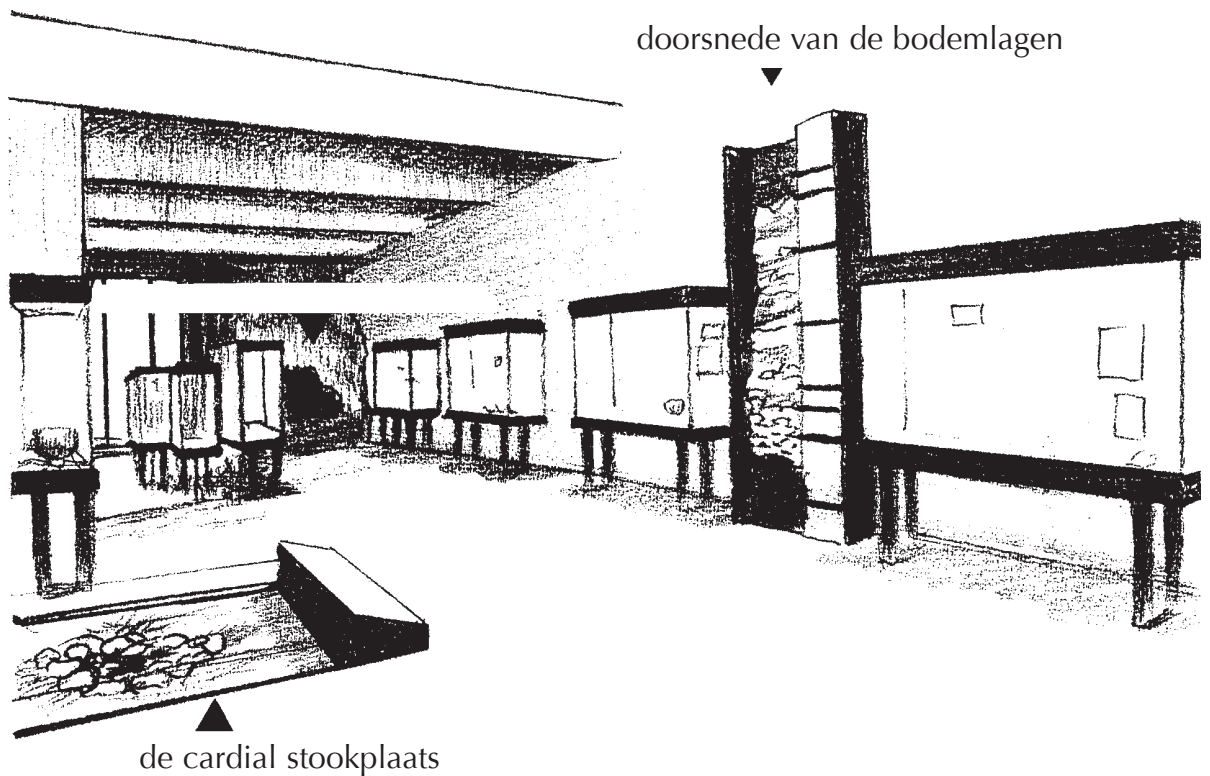
We kunnen niet bewijzen dat de Cro-Magnonmens op dit dier heeft gejaagd, maar we weten dat hij het dier ter plekke heeft kunnen verwerken, zoals de sporen van “ontvlezing” op de rib (nr. 4) laten zien.

Doorsnede van de kaken van een jonge olifant, die de tandenwisseling toont. De laatste twee melkkiezen (M.L.) worden gebruikt, het begin van de vaste kiezen (M.P.) is verankerd in de kaak.

Zaal 3: het Mesolithicum en het Neolithicum: 8.500 tot 2.000 jaar voor onze tijdrekening

Het klimaat wordt milder, de natuurlijke omgeving verandert en de mens moet zich aanpassen. De mammoet verdwijnt, het rendier migreert naar het noorden en de steppe maakt beetje bij beetje plaats voor loofboombos, dit is het Mesolithicum.

3 F T A S

VITRINE 9: EPIPALEOLITHICUM EN MESOLITHICUM

In de Ardèche zijn tot nog toe slechts weinig restanten gevonden van beschavingen uit deze tijdperken, die de overgang vormen van het Paleolithicum naar het Neolithicum. Ze zijn aangetroffen in de grotten van “Colombier”, “la Baume de Ronze”, “la Vésignié” en “la Pécoulette” en in de vindplaats van “la Baumasse”. Het klimaat wordt warmer; de laatste steenbokken leven temidden van herten, everzwijnen en konijnen. Naast vuurstenen werktuigen uit het Magdaleense tijdperk verschijnen microlieten (zeer kleine werktuigen met geometrische vormen). Zij dienden op stelen te worden geplaatst en konden dan als harpoen worden gebruikt.

Het is 7000 jaar geleden, dat de mens van jager tot boer werd. Deze verandering luidt het begin van het Neolithicum in.

“BAUME DE RONZE”, DOORSNEDE VAN DE BODEMLAGEN - OORSPRONKELIJK

Aan de hand van deze bodemdoorsnede kunnen we de opeenvolgende bewoningen vanaf het einde van het Laat-Paleolithicum tot het einde van het Neolithicum volgen. Ook de natuurlijke omgeving (fauna, flora en klimaat) en de verschillende uitvindingen (de vervaardiging van aardewerk en de opkomst van landbouw en veeteelt) van de belangrijkste regionale culturen tijdens het Neolithicum (Cardial, Chasséen, Ferrières en Fontbouisse), komen tot uiting. Ten tijde van het Midden-Neolithicum, rond 4000 jaar voor onze jaartelling, deed deze plaats (net als veel andere hollen) niet meer dienst als woning maar als stal.

DE CARDIAL STOOKPLAATS, “BAUME D’OULEN” - AFGIETSEL

De haard (uit ongeveer 6000 jaar voor onze tijdrekening) is aangetroffen in de grot van Oulen. Het afgietsel is ter plekke gemaakt. De stookplaats werd ongetwijfeld voor verschillende huishoudelijke doeleinden gebruikt: verlichting, verwarming, voedselbereiding De foto's tonen de verschillende stappen bij het maken van het afgietsel.

VITRINE 10: AARDEWERK

Hier wordt de belangrijke uitvinding van het aardewerk geïllustreerd: de eerste omzetting van een materiaal dankzij de kunst van het vuur. In onze streek verschijnt zij rond 6000 voor onze tijdrekening. Hier worden behandeld: de stappen bij de voorbereiding van het “deeg” (klei + ontvettingsmiddel van fijngestampte calciumcarbonaat), de vervaardiging van een vaas (kluit- en rollentechniek) en de afwerking (glad en glanzend maken voor of na het bakken). Vervolgens komen de verschillende versieringen aan bod: inkervingen, reliëfdecoraties en het inleggen van kleurstoffen (beschilderingen waren zeldzaam). De tekeningen tonen hoe het bakproces in een open oven (eenvoudige haard in komvorm) mogelijk verliep. Ten slotte experimenteert de archeoloog door opnieuw vazen te maken (hier een in klokvorm) onder dezelfde omstandigheden als waaronder de prehistorische mens werkte.

VITRINE 13: MENS EN DIER

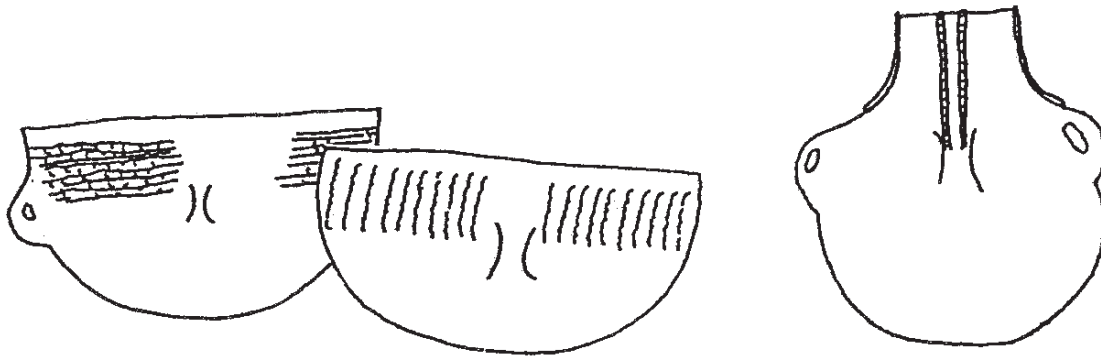
De Neolithische mens is in onze regio rond 6000 voor onze tijdrekening veehouder: schapen en geiten zijn al getemd ingevoerd uit het Nabije Oosten, zelf temt hij het wilde rund en varken uit eigen streek. Alles van de dieren wordt benut: vlees, melk, vet, beenderen, pezen en huid. Van de beenderen van de poten werden spitsen gemaakt (nr. 10 en 17). Nr. 4 is een kaasvorm. Let op nr. 12: een vishaak die gemaakt is van de tand van een varken. Het is een bijzonder voorwerp, waarvan in Europa slechts enkele exemplaren bekend zijn.

VITRINE 14: MENS EN AARDE

Hertengeweiën werden gebruikt om landbouwwerktuigen te maken: nr. 1 t/m 5. De mens kapt bossen, legt weidegrond en akkers aan en bewerkt hout. Voor deze werkzaamheden polijst hij keien om er bijl- of dissellemmetten van te maken. Met vuurstenen lemmetten, die aan stelen worden bevestigd, oogst hij de graanvelden: zetmeelkoren, spelt en koren. Vergelijk het huidige koren nr. 18 met de andere soorten die uit het Nabije Oosten komen en die experimenteel gekweekt worden in onze streek (Institut de Préhistoire Orientale de Jalès - Berrias-Casteljaou). De granen, soms geroosterd, werden waarschijnlijk in de vorm van pap en koeken gegeten.

VITRINE 11: HET VROEG-NEOLITHICUM: -5.500 tot -4.200 JAAR

Meer dan 7.000 jaar geleden gingen de jagers zich toeleggen op veeteelt en akkerbouw. Zij begonnen dieren te temmen en te fokken. De “Cardiale beschaving” dankt haar naam aan het woord “Cardium”, dat een Midderraans weekdier aanduidt waarmee vaak het vroegste aardewerk werd versierd. Twee vindplaatsen zijn representatief voor deze periode: “la Baume de Ronze” en “la Baume d’Oulen”. Het met Cardium versierde aardewerk is nog zeldzaam en wordt vaak in scherven aangetroffen. Kijk naar vaas 5: geheel bedekt met rode oker en volledig intact. De vuurstenen pijlen zijn klein en vertonen een dwarse, scherpe kant. Op herten, everzwijnen, konijnen en vogels werd gejaagd met pijl en boog. De vuursteen die gebruikt werd voor deze wapens, maar ook voor werktuigen zoals messen, schrappers, lemmetten, is afkomstig uit de omgeving. Het begin van de landbouw wordt hier vertegenwoordigd door een sikkelblad, waarvan de glanzende linkerkant gepolijst werd door het kiezelzuur dat de gewassen bevatten.

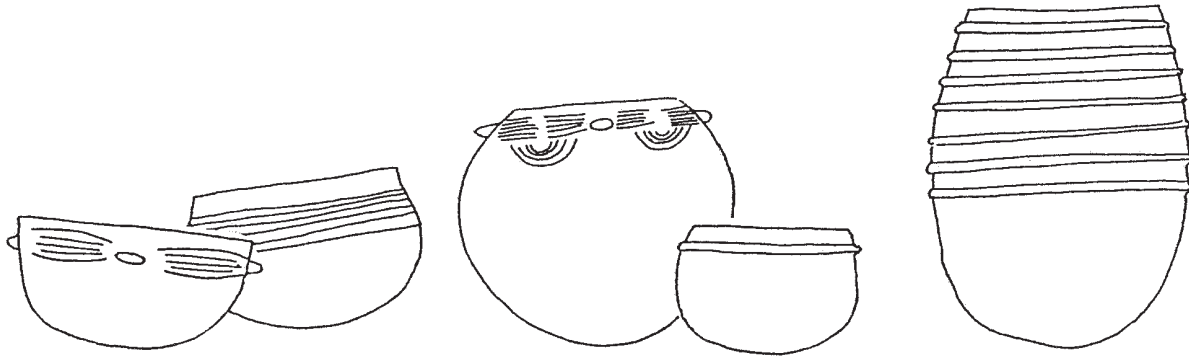
VITRINE 12: HET MIDDEN-NEOLITHICUM: -4.200 tot -3.200 JAAR

De landbouw en de veeteelt ontwikkelen zich, “dorpjes” ontstaan op de vruchtbare, aangeslibde gronden. De lichte vuursteen waarvan men lemmetten en pijlpunten maakte, werd van de linkeroever van de Rhône aangevoerd. Het schaars versierde aardewerk vertoont soms gestroomlijnde vormen. De manier waarop het kan worden opgehangen is verschillend. We zien enkele spitsen (gebruikt voor het bewerken van huiden en bij het vervaardigen van aardewerk), evenals gepolijste bijltjes (voor houtbewerking). Een raadselachtig voorwerp is nr. 8, het is beschilderd en doorboord. Schilderingen op aardewerk, in deze periode, zijn uiterst zeldzaam.

VITRINE 15: LAAT-NEOLITHICUM “FERRIÈRES”: 3.200 tot 2.500 JAAR

De boeren/veefokkers ontginnen de kreupelhoutbossen en de kalkplateau's. Graan wordt opgeslagen in grote silovazen. De boeren bewerken de grond en het hout met werktuigen die gemaakt zijn van plaatselijke vuursteen en van gepolijste steen. Hun bladvormige speerpunten zijn aan beide zijden verfijnd bijgewerkt. Dierlijk materiaal (bot, tand, hertengewei) wordt veelvuldig gebruikt voor het vervaardigen van werktuigen en sieraden. In deze tijd worden de eerste hunnebedden of 'dolmens' opgericht.

SCHEMATISCHE WEERGAVE VAN DE OPGRAVING VAN EEN GROT

In de loop van duizenden jaren hebben verschillende groepen mensen die de grot bewoonden, sporen van hun activiteiten achtergelaten in de bodemlagen.

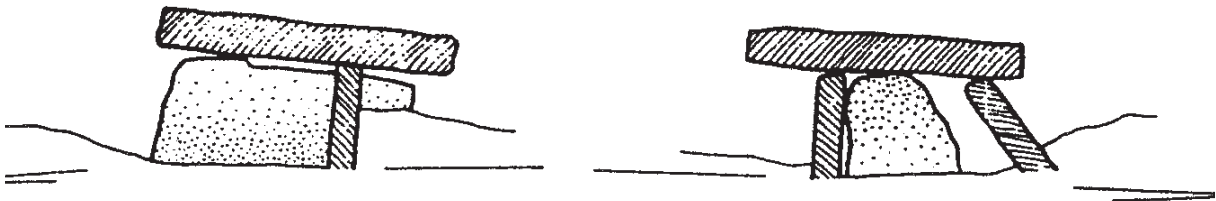
- Ongeveer tienduizend jaar geleden veroorzaakte de intense kou het uit elkaar springen van kleine stukjes uit de kalkwand, die zich op de grond hebben opgestapeld. Er zijn botresten en werktuigen van silex aangetroffen, die door de laatste rendierjagers zijn achtergelaten.
- Zevenduizend jaar geleden hebben de eerste boeren van de Ardèche een seizoensgebonden kamp gesticht. Hiervan zijn overgebleven: een haard, gaten waar de palen van de hut hebben gezeten, de restjes van een maaltijd, werktuigen van vuursteen, een graanmolen en scherven aardewerk die karakteristiek zijn voor het begin van het Neolithicum.
- Zesduizend jaar geleden hebben herders de grot als stal gebruikt. Zij hebben er een van hun mensen begraven, tezamen met een gepolijste bijl en vazen, waarvan enkele scherven zijn overgebleven.
- Vijfduizend jaar geleden wordt het klimaat droger. De boeren moeten het water, dat van het plafond naar beneden druppelt, hebben opgevangen in grote aardewerken schalen of kruiken. De grond ligt bezaaid met scherven.
- Drieduizend jaar geleden heeft een bronssmelter of een marskramer een schat verstoep: een armband, een speld en een bijl.
- Onlangs heeft een van onze tijdgenoten een conservenblikje achtergelaten!

DE VINDPLAATS “BRUYÈRES”, -4.200 JAAR - FOTO EN OORSPRONKELIJK

Voor u ziet u drie van de negen schachten van een dorpje, die ontdekt zijn in het departement Gard bij Saint-Julien-de-Peyrolas. De twee schachten rechts bevatten grote vazen, gevuld met graan. Ze werden waarschijnlijk afgesloten met aardewerken stoppen. In deze twee schachten zijn de scherven van de grote vaas links gevonden. De derde schacht is een afvalplaats, waarin stukken pleisterspecie (van leem en gehakt stro), beenderen van huisdieren en scherven van aardewerk zijn aangetroffen. De boeren verlieten dit dorpje toen de grond verarmd was geraakt en gingen op zoek naar andere geschikte landbouwgrond. In tegenstelling tot andere departementen van de Languedoc, zijn in onze streek geen dorpjes gevonden met hutten van steen. De woningen, gebouwd van vergankelijk materiaal, zijn verdwenen.

VITRINE 19 : DE HUNNEBEDDEN

Er zijn ongeveer 500 hunnebedden in de Ardèche, waarmee zij qua aantal het rijkste departement van Frankrijk is. Deze hunnebedden, collectieve graven gemaakt van grote kalkstenen platen, bevatten soms honderden personen. Zij zijn gebouwd vanaf -3.200 jaar tijdens de Ferrièresbeschaving. Van de lichamen zijn slechts enkele stukken beenderen overgebleven. Het zijn de intactgebleven tanden die het soms mogelijk maken om het aantal personen vast te stellen. Bepaalde hunnebedden werden hergebruikt tot de IJzertijd en soms zelfs tot in onze jaartelling. Naast werktuigen en wapens van vuursteen (tweezijdige, fijnbewerkte spitsen), zien we diverse soorten sieraden: tanden van carnivoren, doorboorde schelpen (nr. 1), kralen van bot (nr. 2), kralen van kalksteen (nr. 6). De armband van bruinkool (nr. 1), en de bronzen "armilles" (zeer fijne armbanden) (nr. 13), behoren tot de IJzertijd (rond -750 jaar).

VITRINE 20: DE HUNNEBEDDEN

Ook hier zien we een rijkdom aan sieraden, die van allerlei verschillende materialen gemaakt zijn. De hunnebed van "Meandre de Gen" werd, zoals vele anderen, gebruikt van het Neolithicum tot aan de Bronstijd. De archeoloog begint allereerst de bovenste lagen, de meest recente, af te krabben (geel en rood) om tot het eerste gebruik van het graf te komen (groene kleur). Prehistorici kunnen dankzij onder andere bodemlagenonderzoek en vormleer van de voorwerpen de verschillende gebruiken van deze begraafplaatsen in de tijd vaststellen. Twee foto's laten de methoden zien die bij de opgraving van een hunnebed gebruikt worden. Let op de dolk (misschien een sierwapen) (nr. 1), gemaakt van een vuurstenen schijfje.

MAQUETTE VAN DE BOUW VAN EEN HUNNEBED

I: Nadat ze een rotsplateau hebben uitgezocht en schoongemaakt, kantelen de bouwers de grote stenen platen in natuurlijke rotsspleten.

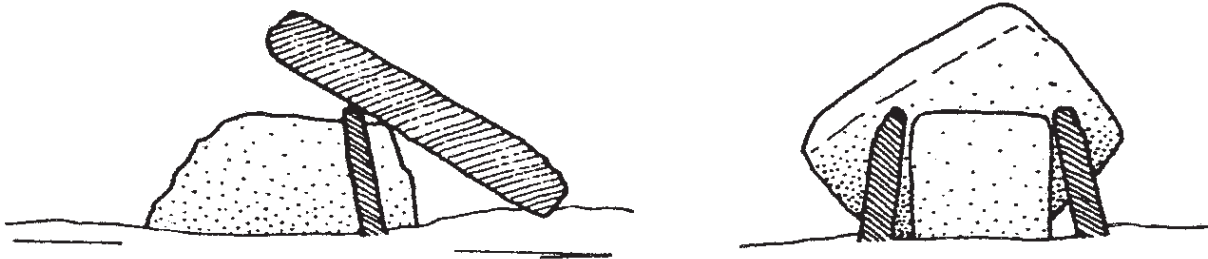
II: De grafkamer, in trapezevormige opzet, is klaar.

III: Een opeenhoping van stenen, de "tumulus", bedekt het geheel. De tegels die de hunebed bedekken en afsluiten worden geplaatst.

IV: In de loop van duizenden jaren is de grafkamer van zijn inhoud beroofd en de "tumulus" ontdaan van stenen (land- en bosbouwwerkzaamheden, dieren die tussen de stenen wroeten, clandestiene opgravingen), waardoor de wanden hun steun verliezen en het geheel soms instort.

VOORSTELLING VAN EEN HUNNEBED

Hier zien we drie opeenvolgende perioden van gebruik van een hunnebed, van het Neolithicum tot aan de Vroege Bronstijd. Deze afbeelding, gemaakt op basis van echte opgravingen, toont de menselijke overblijfselen met daarnaast gebruiksvoorwerpen en offergaven (sieraden en vuurstenen wapens). Op de foto zijn linksonder en rechtsboven twee hunnebedden te onderscheiden in de staat waarin ze zijn overgeleverd, dat wil zeggen zonder hun "tumulus".

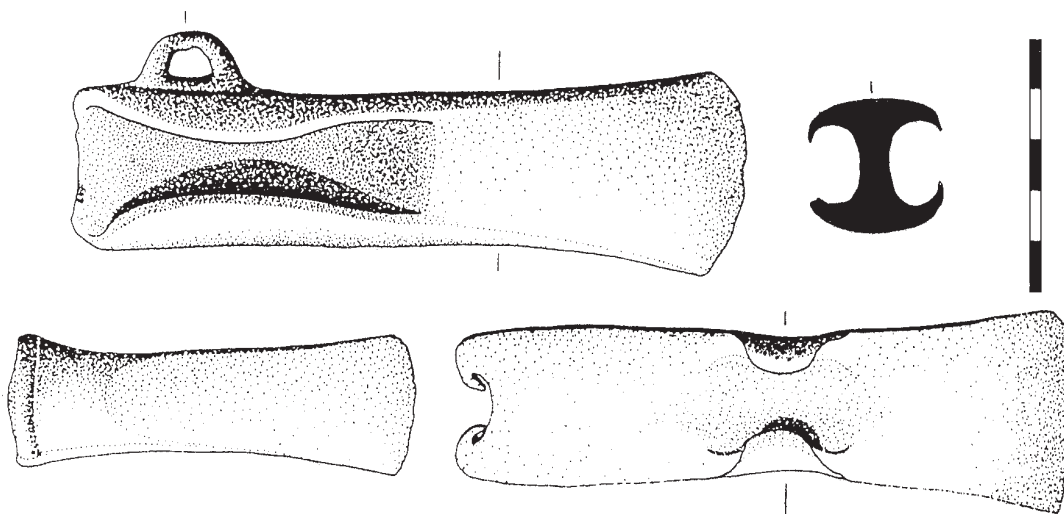
DE GRAFGROT "MEUNIER" - OORSPRONKELIJK

Het portaal van deze grot wordt door twee "menhirbeelden" geflankeerd. Het zijn standbeelden omdat ze mensvormig zijn en "menhirs" omdat ze zijn gevormd uit een monolithisch blok (Urgonische) kalksteen. Zwijgende godinnen? De mond is vreemd afgebeeld. Misschien waren zij de dodenwachters. Op het bord achter u staat meer informatie over de verschillende soorten menhirs uit de eindperiode van het Neolithicum.

Zaal 4: de Bronstijd: van -2.000 tot -750 jaar

VITRINE 21: VROEGE- EN MIDDEN-BRONSTIJD: -2.000 tot -1.300 JAAR

De eerste bronzen voorwerpen verschijnen (dolken, spelden, platte bijlen met kleine randen...). Brons is een legering van koper en tin. De lokale bevolking die niet over tin beschikte, moest deze voorwerpen dus importeren of ze vervaardigen uit staven. Tot nu toe is geen enkele smeltkroes in onze streek gevonden. De bronzen dolk uit de grot "Maquis" is opzettelijk achterin de grot geplaatst, tussen kalkblokken. Waarschijnlijk hebben we hier te maken met een ritueel gebruik.

VITRINE 22 :“AVEN JACQUES”, EEN GRAFGROT UIT DEVROEGE BRONSTIJD: rond -1.800 JAAR

Deze grot, die tijdens het Neolithicum als woonplaats, watervoorziening en grafplaats diende, heeft in de Bronstijd vijf begrafeningen gekend. De skeletten waren bedekt met calciet. Overblijfselen uit deze periode zijn beperkt tot een kan met platte bodem en een bronzen bijl met randen (van het type “Neyruz”).

VITRINE 23 : DE LATE BRONSTIJD: -1.300 tot -750 JAAR

Onder invloed van migratie- en handelsstromen die afkomstig waren uit Centraal-Europa, maken de bewoners van de Languedoc verschillende nieuwe werktuigen, wapens en sieraden, zonder hun essentiële culturele verworvenheden af te zweren. Nieuwe aardewerkvormen van fijne klei doen hun intrede.

Ondanks dat de dorpen zich uitbreiden, blijft men grotten gebruiken als verblijfplaats. Het diervormige beeldje van terracotta (nr. 6), is een zeldzaam voorwerp, dat uit het einde van de Bronstijd stamt.

VITRINE 24 : DE VERWERKING VAN BRONS

Omdat er slechts weinig archeologische aanwijzingen zijn m.b.t. de gebruikte technieken bij het bronssmelten, moet de archeoloog zijn hypothesen omtrent de vervaardiging van bronzen voorwerpen aan de hand van experimenten testen.

Een kokerbijl (hol) en zijn mal, alsmede de verschillende stadia van de vervaardiging van een dolk met massief heft, zijn hier uitgesteld. Het gieten van het heft op het al bestaande lemmer, zorgt ervoor dat de delen perfect in elkaar passen, zonder dat er gelast moet worden. Het heft is vervolgens vastgeklonken aan het lemmer.

De metaalverwerkingskunst die de twee prachtige zwaarden heeft voortgebracht, staat misschien in verband met de ontwikkeling van oorlogsstammen.

BERGPLAATS “LA VIOLETTE”- EIND LATE BRONSTIJD: -950 tot -850

In een klein hol dat op 80 meter boven de rivier Ardèche ligt, zijn een zwaard, een bijl, een dissel, een mes en bronzen ringen gelegd. Soortgelijke voorwerpen zijn aangetroffen op de vlakte van de Saône, in de Alpen en de Jura. Ze zijn misschien afkomstig uit een schuilplaats van een marskramer of een rondreizende smid. Het geheel zou de uitrusting van een krijger kunnen vormen.

WERKPLAATS VAN EEN BRONGIETER - RECONSTRUCTIE

Na het metaal uit het mineraal te hebben gewonnen, via een reductieproces, moet de metaalbewerker de zo verkregen staaf omvormen tot een voorwerp.

Het brons, dat bestaat uit koper waaraan 3 tot 10% tin is toegevoegd, wordt verhit in een smeltkroes van aardewerk. Het smelt rond 1000° C, maar om te vloeien moet het worden verhit tot ongeveer 1200° C. Deze temperatuur wordt verkregen dankzij een luchtstroom die met een blaasbalg wordt voortgebracht en die via een systeem van buizen op de smeltkroes wordt gericht. De ambachtsman moet de verkregen vloeistof zeer snel in de vorm gieten, want het metaal koelt snel af.

VITRINE 25: DE OPSLAGPLAATSEN

Tot op heden kennen we een vijftiental opslagplaatsen. Ze zijn voor het grootste deel door toeval ontdekt: tijdens speleologische verkenningstochten, toevallige vondsten van oude voorwerpen ...

Sommige opslagplaatsen zijn volledig verdwenen of zijn onvolledig overgeleverd. Er heeft geen archeologische onderzoek plaatsgevonden, waardoor wetenschappelijke inlichtingen ontbreken.

Hier ziet u voorwerpen uit de opslagplaatsen van de grot "la Violette" te Salavas, van de grot "St. Marcel", van de "l'évent de Foussoubie" (een "évent" is een plaats waar een ondergrondse rivier aan de oppervlakte komt) in Labastide-de-Virac, van de grot "Porche Rond" en van de grot "Chironlong" in Gras.

VITRINE 26: HET EINDE VAN DE BRONSTIJD EN HET BEGIN VAN DE IJZERTIJD

In tegenstelling tot wat je zou verwachten, neemt het gebruik van brons toe tijdens de IJzertijd. De meeste bewaardgebleven voorwerpen komen uit hunnebedden (tumulusgraven). Hier zien we de vondst uit de "Tumulus de l'Abeillou" (nr. 1), een hanger met uitgebeitelde ringen (nr. 2), een scheermes (nr. 10) een epileerpincet. De "Tumulus de la Combe de la Bonne Fille" bevatte drie armbanden en een vaas. De "Dolmen des Granges" (nr. 1), een echt prinselijk graf, heeft de volgende voorwerpen opgeleverd: een ketting (gedraaide halsband) (nr. 1); een scheermes (nr. 2); een bronzen fibula (nr. 3), die diende als "veiligheidsspeld" om een kledingstuk bij elkaar te houden.

IN DE FILMZAAL KUNT U FRANSTALIGE DOCUMENTAIRES OVER DE PREHISTORIE BEKIJKEN

TEKSTEN :

TEKENINGEN :

L. OGEL – P. BARTH – L. GAMBERI

J.L. PORTE - P. AYROLES - A. BEECHING -

H. SAUMADE - Y. CHEVALIER - J.L. ROUDIL -

F. PRUD'HOMME

VERTALING EN BEWERKING :

L. DAMIANI - L. DE LANGE - J. VYVERMANS.